

HOLLANDSE WATERLINIES

PUUR
GENIETEN

*Suppen en kanoën
bij forten*

KLEINE
MUSEA

grote verhalen

2 IN 1: DRAAI OM EN
LEES MEER OVER FORTEN
EN VESTINGEN

*Duik in onze
geschiedenis*

6X
ONVERGETELIJK
SLAPEN OP
FORTEN

HOLLANDSE
WATERLINIES
UNESCO WERELDERFGOED

Hoe verzeker je de verdedigingslijnes van vroeger?

Forten, kazematten en bunkers legden het fundament van Nederland zoals wij dat nu kennen. Het waren ankerpunten in de verdedigingslijnes tegen onze vijanden. Tegenwoordig zijn het publiek toegankelijke rustpunten met een vaak educatieve en recreatieve functie. Plaatsen om je in te beelden hoe het leven ooit was of om te reflecteren op je eigen strijd in het heden. Om dit robuuste erfgoed te behouden voor de toekomst, heeft Donatus een unieke fortенverzekering ontwikkeld. Met specialistische bouwkundige en verzekeringstechnische kennis inventariseren, taxeren en verzekeren wij deze robuuste monumenten zorgvuldig. Zodat iedereen kan blijven genieten van hun standvastigheid.

donatus

verzekert kerken en monumenten

Kennis maken met Donatus? Bekijk www.donatus.nl of bel 073-5221700.

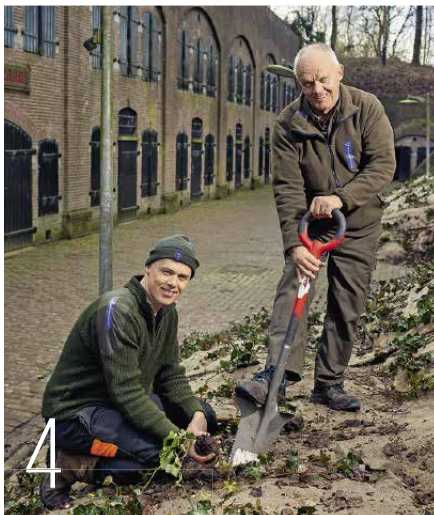

LANDSCHAP VOL VERHALEN

Het landschap van Unesco Werelderfgoed Hollandse Waterlinies zit vol bijzondere verhalen die je pas kunt lezen als je ze herkent. In het open, lege landschap liggen onzichtbare verboden kringen en de hoofdverdedigingslijn. Deze lijn geeft de grens aan tussen de veilige en onveilige zijde. Als je goed kijkt, zie je op verschillende plaatsen sluisen, dijken en gemalen. Die werden gebruikt om een brede strook land tot kniediep onder water te zetten, waardoor een onneembare barrière voor de vijand ontstond. Zo werd water een onze bondgenoot. Dit landschap is het best te beleven op de fiets of te voet langs een van de vele fiets en wandelroutes. Ga er op uit en ontdek de verhalen van de Hollandse Waterlinies.

COVER: Maker foto Desiree Meulemans + makers kunstwerk: kunstwerk 'Het Geheim van Man en Paard' van kunstenaarsduo Willy Kruijssen en Christel van Vliet

IN DIT NUMMER

- 4 Liefdewerk**
Hoe onderhoud je werelderfgoed?
- 7 Forten en feiten**
- 8 Oases van rust**
Je ontdekt ze wandelend en fietsend
- 12 Museumparels**
brengen de wereldgeschiedenis dichtbij
- 15 Mijn Fort**
Daan van der Does, gids Forteiland IJmuiden
- 16 Verrassende blik**
3 fotografen over hun favoriete fortfoto's
- 19 Puzzel je in de prijzen**
met de forten-woordzoeker
- 20 Waterpret bij het fort**
Suppen, kanoën, zwemmen, zeilen
- 25 Mijn Fort**
Ann de Vries, koffiehuis en B&B Bij de Fortwachter
- 26 7x Historisch overnachten**
Van trekkerstentje tot luxe hotelkamer
- 30 Waterlinies op kaart**

JEROEN

FOKKE

Werken AAN WERELDERFGOED

Werelderfgoed herstellen en *onderhouden* is bewerkelijk. Vaak zijn het *vrijwilligers* die vaste klussen doen, uit *liefde* voor de forten en de linies, en onder de bezielende leiding van de eigenaar.

Een fort in eigendom hebben is één ding. Maar hoe onderhoud je dit bijzondere erfgoed? Veel forten in de Hollandse Waterlinies zijn de afgelopen vijftig jaar terechtgekomen bij natuurorganisaties. Natuurwaarden stonden bij hen dan ook lang voorop. Maar in de loop van deze eeuw is er groeiende aandacht voor de cultuurhistorische waarden. Forten zijn gerestaureerd en ook in het beheer zie je de erkenning van de bijzondere geschiedenis terug. Gebouwen en groene omgeving worden als een samenhangend geheel gezien. Voor de gebouwen betekent dat dat deuren, luiken, elektra, hang- en sluitwerk goed onder-

houden worden. Van de meeste forten worden de fortterreinen zo beheerd dat het cultuurhistorische karakter behouden blijft. Op een aantal forten mag de natuur haar gang gaan.

VRIJWILLIGERS

Het onderhoudswerk voeren de natuurorganisaties grotendeels uit met vrijwilligers. Voor gespecialiseerd werk, zoals de aanleg van elektra, of klussen waar zware machines voor nodig zijn, worden professionals ingeschakeld. Boswachter Fokke de Vries van Natuurmonumenten besteedt ook het maaien van de steile wallen uit aan een loonwerker. "Het is te gevaarlijk voor

vrijwilligers. De loonwerker heeft voor dat maaiwerk een robot die hij radiografisch bestuurt. De vrijwilligers harken nog wel het gras van de wallen af."

Fokke beheert vijf forten in de Stelling van Amsterdam en twee in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. "Dat doe ik met twee ploegen van elk zo'n tien vrijwilligers. Ze doen vooral het groenonderhoud: maaien, snoeien, bramen weghalen, bomen en struiken planten, wilgen knotten. En ze zorgen dat de vleermuizenverblijven op orde blijven. Dat steekt nauw. De luchtvochtigheid in die ruimtes moet hoog zijn, anders verdrogen de vleermuizen tijdens hun winterslaap.

We hebben een speciale kar voor het gereedschap, die we van fort naar fort verplaatsen." Voor restauraties schakelt Fokke aannemers in, maar hij coördineert wel de werkzaamheden. "Bij zo'n klus houden we rekening met de nieuwe bestemming. Je probeert een goede balans te vinden tussen het behoud van het monument en de behoeften van een nieuwe gebruiker."

UNESCO-STATUS

De status van Unesco Werelderfgoed brengt met zich mee dat het monumentale karakter meer aandacht krijgt, aldus Fokke. "We willen die status natuurlijk behouden. Elke aanpassing gaat daarom in overleg met onze cultuurhistorische deskundigen. Je kunt niet zomaar meer een

stroomkabel aanleggen. Die moet zorgvuldig ingepast worden. Bij grote ingrepen toetsen we of ze niet in strijd zijn met de Werelderfgoed-waarde." Fokke neemt binnenkort als boswachter afscheid van 'zijn kinderen', zoals hij de forten noemt, omdat hij met pensioen gaat. "Maar ik ga niet stil zitten. Ik blijf me inzetten als gids." Bovendien blijven 'de kinderen' in de familie. Fokkes zoon Jeroen neemt het werk van zijn vader over. "Ik ga vast wat dingen anders aanpakken: meer techniek in plaats van handwerk. We moeten toch zuinig zijn op onze vrijwilligers. Maar alles vanuit liefde voor de forten. Daar heeft mijn vader wel voor gezorgd."

Nieuw boek schetst verandering op forten

Het rijk geïllustreerde boek *Wisseling van de Wacht* toont de nieuwe rol van de Hollandse Waterlinies. Forten waren lange tijd verscholen in het groen, maar zijn nu grotendeels opengesteld. Het nieuwe gebruik gaat gepaard met aanpassingen aan gebouwen en omgeving. *Wisseling van de Wacht* beschrijft zowel de ontwikkelingsgeschiedenis, als de creatieve aanpak van ontwerpers, ondernemers, bestuurders en vrijwilligers. Het boek is te koop in de boekhandel en te bestellen op uitgeverijblauwdruk.nl. Prijs € 49,50.

We moeten zuinig zijn op onze vrijwilligers

WAAROM ERKENNING ALS WERELDERFGOED?

Om de status van werelderfgoed te krijgen moet een bouwwerk of landschap van Uitzonderlijke Universele Waarde zijn (Outstanding Universal Value). De Hollandse Waterlinies (Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie) hebben die waarde, omdat ze:

- een buitengewoon voorbeeld zijn van een Europees verdedigingssysteem dat intact is gebleven
- een ingenieus systeem zijn van militaire verdediging door inundatie dat gebruik maakt van het landschap
- uniek zijn in de Europese architectuurgeschiedenis
- de Nederlandse inventiviteit in land- en waterbeheersing illustreren.

Forten en feiten!

Unesco Werelderfgoed de Hollandse Waterlinies is 200 kilometer lang *De Stelling van*

Amsterdam was de laatste redplaats voor de koning en de regering: Het Nationaal Reduit

Fort Rijnauwen is met een oppervlakte van 31 hectare het grootste fort **Een kazemat is een kleine betonnen of stenen ruimte in een fort met schietgaten** Voor de Tweede

Wereldoorlog bouwde het leger groepsschuilplaatsen van gewapend beton voor 10 man

Fort bij Abcoude is het oudste fort (1885) in de Stelling van Amsterdam en is deels met baksteen gebouwd

Het noordelijkste fort, Fort bij Spijkerboor, is met twee verdiepingen, één van de grootste landforten Voor de bouw van Fort bij Giessen, het zuidelijkst gelegen fort, is drie meter veen afgegraven Drie keer zijn de Hollandse

Waterlinies gemobiliseerd: tijdens de Frans-Duitse Oorlog (1870) en de Eerste en Tweede Wereldoorlog *De Duitsers en de geallieerden zetten aan het eind van de oorlog delen van de waterlinie onder water*

Op de forten van de Hollandse Waterlinies lagen tijdens mobilisaties 27.000 soldaten, 50 tot 300 per fort **In de**

Waterlinies staan twee kastelen: Slot Loevestein en het Muiderslot

Op de splitsing van de Rijn en de Waal ligt het meest oostelijke fort: Fort Pannerden, ook wel de kraan van de waterlinie genoemd

WANDELEN EN FIETSEN IN HET WATERLINIE- LANDSCHAP

Het weidse en groene landschap van de Hollandse Waterlinies verveelt nooit. *Fiets* langs kanalen, *wandel* over linedijken en pauzeer op een fort. *Lekker eropuit!*

Er is geen betere manier om het linielandschap te verkennen dan er zelf doorheen te wandelen of te fietsen. Er zijn legio routes die het Unesco Werelderfgoed Hollandse Waterlinies doorkruisen. Last van keuzestress? Niet nodig, we hebben al een wandelroute en een fietsroute voor je geselecteerd. De variatie zal je verrassen: polders, kanalen, forten, diepe loopgraven en hoge dijken. Je bent in een oase van rust, midden in het groen en toch vlak bij de stad.

FORTENROUTE SPAARNDAM

Deze korte fietsroute (32 km) neemt je mee door het landschap van de Stelling van Amsterdam. Vanaf het Geuzenbos volg je de fietsknooppunten richting Haarlem. Bezoek het gezellige café met terras van Fort bezuiden Spaarndam en kijk uit over het water. Groot is het contrast met Fort benoorden Spaarndam, dat er stil en ver-

waarloosd bij ligt. Een liniewal met batterijen verbindt beide forten met elkaar. Je fietst er pal langs.

ONDER WATER

Waar nu de schapen grazen, heerste vroeger militaire bedrijvigheid. Troepen en materieel werden veilig verplaatst over de gedekte gemeenschapsweg,

achter de wal. Soldaten liepen heen en weer door de loopgraven naar de betonnen groepschuilplaatsen. In uiterste nood kon het land ten westen van de wal met behulp van sluisen onder water worden gezet. Als je rechts afslaat naar Spaarndam, kun je de indrukwekkende sluisen bewonderen.

Scan de QR-code voor route.

Lange afstand

Wil je meer kilometers maken? Dan is een langeafstandsroute, die het linielandschap van noord naar zuid doorkruist, wellicht iets voor jou. Wandelaars kiezen voor het Waterliniepad (Volendam-Dordrecht, 350 km), fietsers voor de LF Waterlinieroute (Edam-Bergen op Zoom, 410 km). Beide routes zijn op te splitsen in etappes van een meerdaagse tocht. wandelnet.nl/waterliniepad en lfwaterlinieroute.nl

LINT- EN LINIEPAD

Geef je de voorkeur aan **wandelen**, kies dan voor het Lint- en Liniepad (10 km): een Klompepad bij Schalkwijk, dwars door het landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Eerst loop je naar Werk aan de Groene Weg, een oud verdedigingswerk, waarvan de kazematten en groepsschuilplaatsen grondig zijn gerestaureerd. Je wandelt er tussen aarden wallen en loopgraven.

HAPPEN EN STAPPEN

Via de uiterwaarden van de Lek bereik je het statige Fort

Honswijk. Op steenworp afstand ligt Werk aan de Korte Uitweg. Vroeger stonden er soldaten op wacht, nu schuif je in het theehuis aan voor een 'vestingsoepje' of 'broodje werelderfgoed'. Smaakt dat naar meer? Boek dan het Happen en Stappen-arrangement. Je loopt dezelfde route, maar nuttigt drie gangen in twee verschillende restaurants.

happenenstappen.nl/route/16

OUD EN NIEUW

Tot slot doorkruis je waterbergings- en inundatiegebied Blokhoven: een oud verhaal in

een nieuw jasje. Werd de polder vroeger onder water gezet om de vijand tegen te houden, nu gebeurt dat opnieuw, maar met een andere reden. Het nabijgelegen Schalkwijk werd bij veel regen namelijk geteisterd door wateroverlast. Daarom is een gedeelte van de polder afgegraven, zodat het overtollige water ernaartoe kan stromen. Leuk om te weten: 's zomers wordt het gebied expres onder water gezet, zodat bezoekers zien hoe het principe van inundatie werkt. Een mooie combinatie van verleden en heden.

Scan de QR-code voor route.

KLEINE MUSEUMPAARELS

Met een flinke collectie

Ook in de wat *kleinere musea* van de Hollandse Waterlinies kun je terecht voor een boeiend bezoek. Lokale verhalen brengen de *wereldgeschiedenis* dichterbij.

SKY OF HOPE WO2- EN VLEGIENIERSMUSEUM

FORT VUREN

Veel tastbare herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog zijn er in dit fortmuseum aan de Waal, waaronder foto's, documenten, uniformen en vliegtuigonderdelen. De focus ligt op de geallieerde piloten die in de gemeente Lingewaard en de regio Rivierland zijn omgekomen. Vanaf het fort vertrekt de Sky of Hope Herinneringsroute, een tocht van 53 km die je fietsend, wandelend of met de auto kunt afleggen (downloaden of via app). Op plekken waar vliegtuigen zijn neergestort, staan zogeheten memorial boards met informatie over de vliegeniers, die hun leven gaven voor onze vrijheid.
evgl.nl

BB-MUSEUM

FORT NIEUWERSLUIS

Met de BB-Beleving in de bomvrije kazerne van Fort Nieuwersluis kun je met een visueel hoorspel zelf ervaren hoe het was om in een commandopost van de Bescherming Bevolking te werken. De BB was een tijdens de Koude Oorlog opgerichte Nederlandse organisatie, gerund door vrijwilligers, die de bevolking bij (dreigend) oorlogsgeweld of een atoomramp zou waarschuwen en ondersteunen. Laat je rondleiden en kijk waar de BB-leden sliepen, aten en werkten.

nm.nl/fortnieuwersluis

LUCHTOORLOGMUSEUM

FORT BIJ VELDHUIS IN HEEMSKERK

De restanten van in Nederland neergestorte vliegtuigen vertellen niet alleen over de intense luchtoorlog die zich boven ons land afspeelde, maar leveren ook informatie op over de nog steeds vele vermisten. De Aircraft Recovery Group 1940-1945 doet hier onderzoek naar in Noord-Holland en richtte in 1989 het Luchtoorlogmuseum op. In de tentoonstelling zijn brokstukken van vliegtuigen te zien, evenals persoonlijke bezittingen van vliegeniers en allerlei oorlogsvoorwerpen zoals een morsecodemachine die je zelf mag uitproberen. Heb je vragen? De rondlopende vrijwilligers zijn echte WOII-connaisseurs die graag hun kennis delen.

arg1940-1945.nl

WOI EDUCATIEPARK

FORT BIJ GIESSEN

De mobilisatieperiode van de Eerste Wereldoorlog heeft met een permanente expositie vorm gekregen in het meest zuidelijke gelegen fort van de Hollandse Waterlinies. En dat is onder meer dankzij het dagboek van soldaat Jacob Haarsma die was gelegerd in Almkerk, vlakbij Fort Giessen, en schreef over zijn werk, onderkomen en vrije tijd. Naast het fort ligt een educatiepark over WOI dat altijd vrij toegankelijk is. Fort bij Giessen is hiermee een belangrijk kenniscentrum over WOI, en speciaal jongeren zijn zeer welkom.
fortbijgiessen.nl

BEZOEKERSCENTRUM

VESTING MUIDEN

Wie meer wil weten over de eeuwenlange historie van het prachtige Muiden, moet zeker een bezoek brengen aan de permanente tentoonstelling in Fort C, ook bekend als Muizenfort. De belangrijke rol die de strategisch gelegen vestingstad speelde in de Hollandse Waterlinies, komt eveneens aan bod. Informatieborden en een film maken je wegwijs. Ook in het fort aanwezig: een (onbemand) VVV-informatiepunt met tips voor leuke uitjes en activiteiten in en rondom Muiden.

fortc.nl

Kijk voor de openingstijden op de websites van de musea.

'IK WIL ONZE
BEZOEKERS HET
FORTENGEVOEL
MEEGEVEN.'

72 VERHALEN

Daan van der Does, gids op Forteiland IJmuiden

"De eerste keer dat ik hier kwam, ben ik meteen besmet met het fortenvirus. Het Forteiland is imposant. Met 3 verdiepingen en bijna 600 meter aan gangen is het het grootste fort van de Stelling van Amsterdam. Het is ook nog eens een kustfort, geen gewoon fort dus. Het maakte grote indruk en ik ben me gaan verdiepen in de geschiedenis. Na mijn pensionering in 2018 – ik werkte bij de Hoogovens – ben ik rondleidingen gaan geven. Je kunt natuurlijk niet alles vertellen. Er zijn 72 ruimtes in het fort. Dat betekent dat er 72 verhalen te vertellen te zijn. Dat gaat niet, maar ik

hoop wel dat mensen na afloop het fortengevoel hebben, dat ze begrijpen wat zich zoal op een fort afspeelde. Het was een wereld op zich. Er verbleven zo'n 300 man. Ze hadden een eigen sportvereniging, een eigen toneelvereniging. Ze gingen de duinen in voor schietoefeningen. Hoe ze hier leefden, dat wil ik overbrengen. Ik had eens een groep mensen met een verstandelijke beperking. Die waren zó enthousiast. Dat was een diamantje op het mooie werk dat ik hier mag doen."

forteiland.nl

Met andere ogen

De vormen, de kleuren, de natuur, de ligging... Ze maken forten en waterlinies fotogeniek.
We vroegen drie professionele fotografen naar hun favoriete liniefoto.

TIP Forten zijn vrijwel altijd omgeven door een mooi lijnenspel (sloten, kanalen, dijken, wegen). Bepaal met deze lijnen vanuit de lucht je compositie.

Wiebe de Jager over Fort Everdingen

"Dit is een dronie, ofwel een selfie die met een drone is gemaakt. Ik maakte hem in november '21, toen het zelfs nog even warm genoeg was om buiten te zitten. We stonden een nachtje met ons camperbusje op de camping van Fort Everdingen. Er is daar ook een bierbrouwerij. Een ideale combinatie!"

Camera DJI Mini 2
drone
Diafragma f/2.8
Sluiterijd 1/500 sec

Martin van Lokven over Fort bij Abcoude

“Forten zijn een walhalla voor fotografen. Er zijn zoveel details te ontdekken. Zoals in vensters, deuren, deurbe-slag en afgebladderde verf. Dit detail van een meidoorn-blad, dat in de herfst is afgewaaid, met spinrag, zag ik in een venster van Fort bij Abcoude. Ik werd er helemaal blij van!”

Camera Nikon D800E
Lens Nikon f/2.8 105mm
Diafragma f/8
Sluiterijd 1/8 sec

TIP Neem een statief mee en maak ook eens een foto van jezelf met je fiets. Een mooie herinnering.

Jessica de Korte over Bunker 599

“Als je langs de Hollandse Waterlinies fietst, kom je heel mooie natuurgebieden tegen. Deze doorgezaagde bunker bij Culemborg staat aan de Diefdijk, vlak bij de A12, toch floreert de natuur. Aalscholvers drogen hun vleugels op paaltjes, vlinders komen op bloemen af. De bunker herinnert aan oorlog, maar het is hier juist vredig.”

Camera Nikon D780
Lens Tamron SP f/2.8 24-70mm
Diafragma f/4
Sluiterijd 1/1600 sec

Watersport BIJ HET FORT

Deinende golven, een stralende zon en een licht briesje: 's zomers is het goed toeven op het water. Je dag wordt pas echt speciaal als je gaat zeilen, zwemmen, suppen, roeien of kanoën van of naar een fort. Watersport rondom het fort is puur genieten!

Vrijwel alle forten zijn omgeven door een fortgracht. Sommige liggen zelfs aan een plas of een rivier. Zo staat Fort Vuren te pronken in de uiterwaarden van de Waal en kijkt Fort bezuiden Spaarndam uit op Mooie Nel. Fort Pampus ligt zelfs midden in het open vaarwater, het IJmeer. Vroeger beschermde het water onze soldaten tegen de vijand, tegenwoordig zorgt het water rond een fort voor fun. Want bij veel forten kun je lekker watersporten. Een mooie manier om de waterlinies te beleven.

ZWEMMEN VOOR DE NATUUR

Houd je van zwemmen in open water en draag je de natuur een

warm hart toe? Dan is rondje Pampus echt iets voor jou: een uniek zwemevenement dat jaarlijks wordt georganiseerd. Een deel van het inschrijfgeld gaat naar de kwetsbare natuur in het IJsselmeergebied. Je kunt een, twee of drie rondjes van elk negenhonderd meter zwemmen. Noteer 29 juli alvast in je agenda. stichtingrondjepampus.nl

VOOR PAMPUS

Zit je liever op dan in het water? Ook dan kom je in de omgeving van Pampus goed aan je trekken. Aanmeren met je eigen boot in Muiden, pal naast het Muiderslot, is een onvergetelijke ervaring. Bij Fort H, eveneens in Muiden, kun

je een sloepje, roei- of zeilboot huren. Zak de Vecht af of vaar bij rustig weer over het IJmeer naar Pampus. Vooraf reserveren is niet nodig, op het forteiland is een aanlegsteiger voor passanten en een museumticket koop je ter plekke. Je kunt ook alleen iets eten of drinken in het paviljoen. Is de steiger vol? Gooi het anker uit in de luwte van het eiland en ga voor Pampus, net als de 17de-eeuwse zeelui.

pampus.nl

SUPPEN

Suppen – ‘stand up paddling’ – is dé nieuwe tak van watersport. Nog nooit op een supboard gestaan? Neem dan eerst een les

om de techniek onder de knie te krijgen. Dat kan bij Supschool Fortvarend, gevestigd in Fort de Kwakel. Je kunt er ook een supboard huren voor een rondje op de fortgracht of een tocht over de Amstel en de Korte Mijdrecht. Suppen kan natuurlijk op meer plekken in ons land: van de singel in de stad tot een traag stromende rivier, zoals de Linge of de Vecht. Lekker balanceren langs grazende koeien en bloeiende boomgaarden.

fortvarend.com en suppen-opdevecht.nl/sup-verhuur

KANOËN

Op de Linge en de Vecht kun je ook goed kanoën of kajakken.

hollandsewaterlinies.nl

Het verschil tussen die twee? Een kano heeft een open bovenkant, terwijl je peddel bestaat uit een steel met één peddelblad. Een kajak ligt lager op het water, heeft een gesloten kuip en de peddel heeft aan beide kanten een peddelblad. De meeste kanoverhuurders bieden ze overigens allebei aan.

Zo ook De Rijnstroom in Utrecht, vanwaar je de Kromme Rijn stroomopwaarts volgt richting Fort Rijnauwen. Leg aan bij het Theehuis en laat je relaxed met de stroom mee terugvoeren. Of maak een mooie tocht door de polder rond het Eiland van Schalkwijk. Start bij Hajé Restaurant Nieuwegein of Werk aan de Korte Uitweg.

lingevaart.nl, rijnstroom.nl, fort-wku.nl en haje.nu/restaurant-nieuwegein

WALHALLA

De Biesbosch mag natuurlijk niet ontbreken in dit rijtje. Dit is het walhalla voor kanovaarders. Alleen al in de Noordwaard kun je zo'n dertig kilometer varen door verschillende knooppunten, speciaal voor kanovaarders, aan elkaar te rijgen. Maar je kunt ook vanaf Fort Bakkerskil heen en weer varen over de gelijknamige kreek langs rietkragen, eilandjes en weilanden. Puur natuur! Kanofortenroute Biesboschlinie start bij Fort Altena en brengt je over de rivier de Alm dwars door het linielandschap, tot vlak bij Fort Giessen.

biesboschonline.com/kano-routes

Tegenwoordig zorgt het water rond een fort voor fun

Subsidieregeling voor initiatiefnemers

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht stimuleert via de subsidieregeling Landschap, Recreatie en Cultuur-historie projecten en activiteiten die bijdragen aan het behoud en herstel van watererfgoed, het water en landschap eromheen of het recreatief gebruik. Heeft u een initiatief dat hierbij past binnen ons beheergebied? Kijk dan op www.agv.nl/aanvragen voor meer informatie over de mogelijkheden.

 waterschap
amstel gooi en vecht

agv.nl/aanvragen

 waterschapagv

 @waterschapagv

MONDDOOD POLITIEK GEVANGEN

De Tower in Londen en de Loebjanka in Moskou zijn wereldberoemde plaatsen waar politiek gevangenen werden vastgehouden. Ook Nederland had zo'n gevangenis: **SLOT LOEVESTEIN**.

Het monddood maken van politieke tegenstanders is een verhaal met een lange, wereldwijde geschiedenis. Rijksmuseum Slot Loevestein en Amnesty International vertellen je dat verhaal in deze nieuwe tentoonstelling.

**BEZOEK NU DE NIEUWE
TENTOONSTELLING
OP LOEVESTEIN**

**SLOT
LOEVESTEIN
.NL**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

1358
**LOEVE
STEIN**

'IN HET JAAR DAT IK HIER BEZIG BEN, HEEFT ELK SEIZOEN Z'N CHARME GETOOND'

FORT IN HET GROEN

Ann de Vries, exploitant koffiehuis en B&B Bij de Fortwachter

"Op Pampus is mijn liefde voor forten ontstaan. Ik organiseerde daar evenementen en genoot immens van de bootreis naar het eiland, de serene stilte in de gangen 's nachts, de eindeloze zwermen zwaluwen en ook van het aanstekelijke enthousiasme van de bezoekers. Het was heel mooi om daarvan onderdeel te zijn geweest. Nu maakt Fort Jutphaas me elke dag blij. Toen ik hier voor het eerst kwam, lag er sneeuw. Dat was zó bijzonder. Maar in het jaar dat ik hier bezig ben, heeft elk seizoen z'n charme getoond. Het koffiehuis is enorm verweven met de natuur. En binnen is

het bij ons klein en huiselijk. Dat horen we ook terug van bezoekers en logés. We zitten op een unieke locatie op een forteiland onder de rook van Utrecht, die niet erg bekend is. Wel fungeren we al steeds meer als ontmoetingsplaats voor de inwoners van Nieuwegein. Maar bij een breder publiek moeten we nog op de radar komen, vooral bij groepen die een locatie in het groen zoeken voor bijvoorbeeld borrels of heidagen. Ik kijk er erg naar uit hoe zich dat de komende jaren gaat ontwikkelen."

bijdefortwachter.nl

AVONTUURLIJK

slapen

Van eenvoudig tot *luxe*. In de waterlinies vind je een grote verscheidenheid aan mogelijkheden om te *overnachten*. Maar één ding is het overal hetzelfde: de locatie is *onvergetelijk*.

B&B IN FORT BAKKERSKIL

Het romantische Fort Bakkerskil ligt vlakbij Nationaal Park De Biesbosch. Het heeft grijze muren, een begroeid dak en een gezellig terras, omringd door wat bijna een slotgracht lijkt. Vroeger beschermde het 19de-eeuwse fort de nabijgelegen Papsluis; zelfs in de Tweede Wereldoorlog sliepen hier nog soldaten. Maar nu zijn alle vertrekken omgetoverd tot gastenkamers. Of je nu slaapt in één van de Kruitkamers, de voormalige Officierskamer of de Ziekenboeg; ze zijn allemaal licht en luxe. En het ontbijt? Dat is allesbehalve rats, kuchen en bonen. fortbakkerskil.nl

KAMPEREN OP PAMPUS

Voor Pampus liggen op forteiland Pampus zelf? Dat kan in de zomer. Of je nu met zijn tweetjes bent, met de kinderen of alleen op zoek naar rust, ruimte en natuur, op Pampus vind je het. Gerieflijke tenten met opgemaakte bedden staan klaar om te genieten van de zonsondergang over de skyline van Amsterdam in de verte. Met helder weer zie je sterren zoals je ze nog nooit hebt gezien. Ganzen, zwanen en andere vogels zijn je burens. Je kunt zwemmen in het IJmeer, lekker eten en spannend: voor de kids is een eigen tentje bij te boeken. Voor het avondeten wordt gezorgd en je krijgt ontbijt op bed. Ook zin in Pampus? Houd de website in de gaten.

pampus.nl/doe/kamperen

Kies voor een comfortabele hotelkamer of een luxe lodge

SLAPEN OP HET WATER

Of je nu vanaf het water of over land Fort Uitermeer nadert: mooier is Nederland nergens. Waar het imposante fort en de prachtige natuur langs de Vecht elkaar raken, ligt een bijzondere ecolodge: een drijvend huisje met een privésteiger, weggedoken voor alle blikken in een groene waterkom. Je kunt er per kano, maar ook vanaf land komen. Het vlothuisje is van alle gemakken voorzien: er een buitendouche en een keukentje met kooktoestel. Je hoeft alleen een slaapzak, kussen-sloop en toiletspullen mee te nemen. Begin de dag met een verfrissende duik en luister 's avonds op het terras zitten naar het gekabbel van het water en alle vogelgeluiden. Absolute rust. Je bent één met de natuur...

water-front.nl

STOER SLAPEN VOOR IEDEEREEN

Fort Vuren, gelegen aan de oever van de Waal, bij de uiterwaarden van natuurgebied de Hondswaard, is een rond torenfort uit 1845. Om de toren te beschermen werd in 1878 een contrescarp aangelegd: een met metselwerk versterkte wal. Daardoor oogt Fort Vuren nu bijna als een middeleeuws kasteel, maar dit is er eentje waar je ook kunt overnachten. Kies bijvoorbeeld voor een comfortabele hotelkamer, een luxe lodge (met hot tub!) of een gezellige B&B-kamer. Of houd het wat eenvoudiger in de Gedeelde Kamer, de Kruitkamer, Onderofficierskamer of de Bunker, die niet zo spartaans is als de naam doet denken! Liever een tentje? Bij het fort is een camping met een prachtig uitzicht.

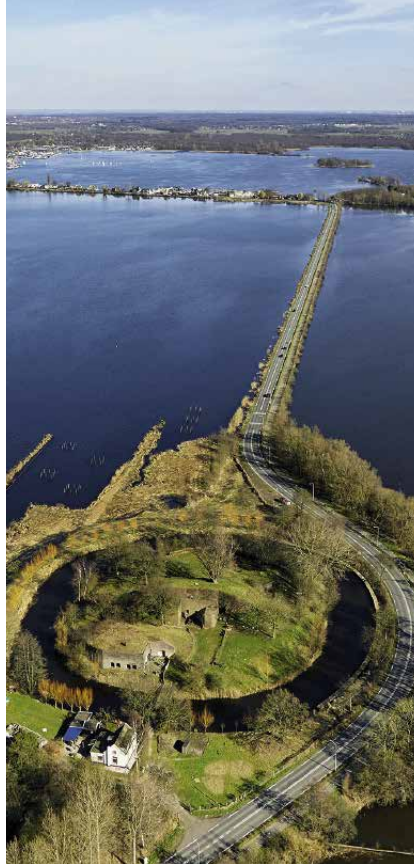
fortvuren.nl

STIJLVOL IN EEN KRUITKAMER

De vesting Woudrichem verdedigde vroeger de toegang naar de Waal, maar is nu een schilderachtig stadje met leuke winkels, historische huizen, een oude haven en een gevangendoor. In de oude verdedigingswal zitten twee 19de-eeuwse kazematten verscholen, kleine kruitkelders. Ze zijn in gebruik als Kazemat Zus en Brasserie Zus. In Kazemat Zus kun je in stijl overnachten. Het is een smaakvol ingericht, zelfstandig appartement met volledige privacy, vloerverwarming, douche, toilet en keukenblok. Buiten heb je een privéterras met tuinmeubels en twee fietsen en boven op de kazemat staat een bijzondere korenmolen. Voor de liefhebbers: de populaire tv-serie Dokter Tinus is hier opgenomen, volg de dr. Tinus-wandelroute!

zuswoudrichem.com

KLEIN MAAR HEEL FIJN

Houd je van kamperen, maar niet van drukke campings? Dan is Fort Spion geknipt voor je! Het ligt in het plangebied tussen Loosdrecht en Loenen aan de Vecht, met volop fiets-, wandel- en vaarmogelijkheden. Het grasveld binnen de fortgracht is een eenvoudige camping. Nee, je vindt hier geen kantine, bingo, zwembad of speeltuinen, campers en caravans, maar wel een klein, rustig tentenveld voor pakweg tien tenten. De douches en toiletten zijn in het fort. Overnachten kan ook in de 'kleine remise' of in het 'bomvrije wachthuis', de vroegere kruitopslag. Voor de prijs hoeft je het niet te laten. Je moet wel lid worden van de Stichting Natuurkampeerterreinen, en dan heb je meteen ook de adressen van ruim 130 andere leuke kampeerplekken!

fortspion.nl

GENIETEN IN DE BEEMSTER

In het groene polderlandschap van de Beemster ligt één van de grootste forten van de Stelling van Amsterdam, Fort bij Spijkerboor. Hier lijken de soldaten gisteren vertrokken. Je vindt er munitiekamers, kanonnen en een draaikoepelgeschut, waslokalen en een nog bijna werkende keuken met kookketels. Tegenwoordig overwinteren er geen soldaten, maar vlermuizen en vlinders in het fort. Eigenaar Natuurmonumenten wil graag laten zien hoe mooi het hier is. Daarom kun je overnachten op het forteiland: in Bij Kloeke, twee vakantiewoningen onder één dak. Eén is geschikt voor vijf personen en heeft een jacuzzi, koudwaterbad en sauna. In de andere kunnen acht personen slapen en genieten van de buitenkeuken met barbecue.

bijkloeke.nl

DE WATERLINES VAN NEDERLAND

Water was vaak een vijand, maar soms een *bondgenoot*.

Daarvan getuigen de waterlinies die in verschillende delen van het land zijn aangelegd. Dankzij de inzet van eigenaren, ondernemers en vrijwilligers is er steeds meer te zien van dit *fascinerende* erfgoed. Meer info vind je op

waterlinies.nl

